



## MIŠLJENJA I KOMENTARI

### Pismo

|| N. Raos\*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada  
Ksaverska cesta 2, p.p. 291  
10 001 Zagreb

“Druže Tito, dobili smo pismo da čuvamo bratstvo i jedinstvo”, sjećam se pjesme iz doba dok sam još znanstveni novak bio. I eto kako smo ga sačuvali.

Daleko smo mi daleko i od bratstva i od jedinstva, a još više od Tita i njegova pisma, pa opet se zapravo ništa nije promijenilo. Pišu se pisma, smjernice i poslanice, samo se sada drugačije zovu. Dodeš li na kakav sastanak, otvoriš li radio ili televiziju, pogledaš li novine ili samo pregledaš službenu poštu na tvojoj internetskoj adresi, odasvud te zasipaju projekti, programi, akcijski planovi i strategije. Taj vojnički rječnik uopće nije slučajna, jer se očekuje – kao u vojsci – da onaj niži po činu i rang u izvršava naređenje onoga višega, a sve teče iz glavnoga stožera (generalštaba) na čelu kojega opet stoji nekakav maršal, vođa, generalissimus, huzajjin, Duce ili Führer, *Sieg heil!* – no ni od toga (*Sieg*) ništa.

Ta su mi sjećanja došla na pamet kada sam u televizijskoj emisiji (Govornica, 19. 11. 2015.) vidio što hoće naši znanstveni novaci koji su se okupili u nekakvu udrugu. Hoće da se svi skupa povežu, pa da pišu nekakve strategije koje će opet podastrijeti političarima. Naši političari valjda ne znaju kakva znanost treba biti, pojma nemaju što se u Europi i svijetu događa, nemaju koga pitati jer i ne znaju da u Hrvatskoj ima znanstvenika. I sve u tom stilu. Naši mladi kolege hoće da znanstvenici nakon doktorskog studija nađu posla u gospodarstvu, neće da se na fakultetima zapošljavaju po vezi (babi i stričevima) nego po sposobnosti, tj. prema nekakvim objektivnim (čitaj administrativnim) kriterijima i sve tako to. Cijelo je izlaganje bilo začinjeno sočnim birokratskim govorom, “na način” (umjesto tako, ovako, onako), “akademska zajednica” (umjesto znanstvenici) i “sastavnice sveučilišta” (umjesto fakulteti), a velik je problem bio i u tome što gledatelji rečene emisije ne razumiju razliku između znanstvenog novaka, kako su se nekoć zvali, te doktoranada i poslijedoktoranada (zašto ne postdoktoranada, kad je već doktorand latinska riječ?), kako se danas zovu. “*Words, words, words*”, kaže kraljević Hamlet. Puste riječi – a gdje su djela?

Djela nećemo vidjeti sve dok njima upravljaju riječi, umjesto da ona, djela, upravljaju riječima. Ništa se neće dobiti time ako znanstveni novaci napišu još jednu strategiju, još jedno viđenje kuda bi to i kamo hrvatska znanost trebala ići i koja bi istraživanja trebala preferirati. Jasno je danas već i djetetu da je oštrica tehnološkog razvoja usmjerena prema očuvanju okoliša i sve što

uz to ide: nadzor nad njegovom čistoćom (ekotoksikologija, prostorno planiranje), recikliranje otpada, razvoj čistih tehnologija i korištenje obnovljivih izvora energije. No kako to provesti? Da napišemo još jedno pismo, da zbrinemo otpad uz hrvatsko jedinstvo. Ništa od toga. Naravno.

Upravljanje državom odozgo nikad nije dalo ploda. Čak ni u totalitarnim režimima. Što vrijedi pisati pisma, pa čak i prijetiti kaznama, ako nema nikoga da to što piše provede, pretvori u stvarnost. Svaka se sila slama pred šutnjom tihe većine. Zašto bi se netko mučio da dođe do projekta kad će i bez toga uredno primati svoju plaću u skladu sa svojim znanstvenim zvanjem, kojega je opet stekao prije po inerciji sustava nego prema svojim zaslugama. Zar mladome čovjeku nije lakše pronaći posao vani nego reformirati sustav? I ako nađe siguran i ležeran posao ovdje, zašto bi se bunio? Zar zato što ne radi dovoljno za svoju plaću?

Kad se sve sažme, dolazimo do porazne činjenica da nas ovakve reforme neće dovesti nikamo. Sustav se, posebice onaj demokratski, ne može reformirati odozgo nego odozdo. Ne trebaju nama nikakve smjernice ni strategije, nego samo manje birokrata koji podmeću nogu svakoj inicijativi. U gorljivoj želji da se spriječe zloupotrebe čini se šteta, a propisi se svejedno izvrću, novci se peru, društvena se sredstva preusmjeravaju u vlastiti džep. Glavno je da knjigovodstveno sve štima i da se sve radi prema propisu. Umjesto da kupim knjigu na znanstvenom skupu za bagatel, moram je naručivati preko uvoznika i posrednika te platiti deseterostruko skuplje. Naši uzgajivači konoplje ne znaju što bi s njom jer još nije donesen pravilnik o konopljinim vlaknima (nego samo o sjemenu). Kao da se u nas konopolja nikad nije ni tkala ni prela...

No vratimo se znanosti i znanstvenome radu. Umjesto da se pišu strategije, koje nitko – već smo rekli – ne provodi, bilo bi puno pametnije da se znanstvenici pusti da se brinu sami o sebi. Kad bi znanstvenik u nas, kao u Americi, bio poduzetnik koji s državom sklapa ugovor o istraživanju, mnoge bi stvari došle na svoje mjesto. Ako ti o tom ugovoru ovise ne samo uvjeti rada nego i dohodak, pa i samo radno mjesto, jako ćeš paziti što ćeš i kako raditi. Birat ćeš i svoje suradnike, ni prema vezi ni prema formalnim kriterijima, nego prema vlastitom osvjedočenju o njihovoj sposobnosti. Nije to nikakva mudrost. Samo treba pustiti ljude da rade svoj posao.

\* Dr. sc. Nenad Raos  
e-pošta: raos@imi.hr